

10 SỰ KIỆN THẾ GIỚI NỔI BẬT NĂM 2021

1. Covid-19 tiếp tục hoành hành thế giới

Thế giới bước vào năm 2021 với niềm lạc quan cần trọng, khi một loạt vaccine được triển khai và chiến dịch tiêm chủng nhanh chóng trở thành xương sống cho chiến lược ứng phó đại dịch, với hơn 8,75 tỷ mũi vaccine đã được triển khai.

Tuy nhiên, với biến chủng Delta trỗi dậy trong năm qua, Covid-19 đã khiến hơn 276 triệu người nhiễm, 5,3 triệu người tử vong, tương đương toàn bộ dân số New Zealand, trở thành một trong những đại dịch chết chóc nhất trong lịch sử nhân loại sau dịch cúm Tây Ban Nha năm 1918.

Covid-19 khiến kinh tế toàn cầu thiệt hại khoảng 3,3 nghìn tỷ USD, với hàng chục triệu việc làm bị mất và chuỗi cung ứng bị gián đoạn. Nếu kinh tế toàn cầu suy thoái, mức tổn thất có thể lên đến 82 nghìn tỷ USD, theo Trung tâm Nghiên cứu Rủi ro tại Trường Kinh doanh Judge Đại học Cambridge.

Bước tiến đáng khích lệ trong năm qua là sự ra đời của các loại thuốc trị Covid-19 dạng viên uống, nhưng biến chủng Omicron lây lan nhanh xuất hiện, khiến tương lai thoát đại dịch của thế giới thêm mờ mịt. Giới hoạch định chính sách cùng các nhà khoa học cảnh báo Covid-19 sẽ tiếp tục làm thế giới đau đầu trong năm 2022 và xa hơn nữa, cho đến thời điểm miễn dịch toàn cầu đủ lớn để nó trở thành bệnh đặc hữu.

2. Joe Biden nhậm chức Tổng thống Mỹ

Covid-19 tàn phá thế giới, nhưng cũng là một trong những lý do quan trọng tạo nên chiến thắng trong cuộc bầu cử tổng thống Mỹ năm 2020 của Joe Biden, người cam kết sẽ lãnh đạo đất nước chiến thắng đại dịch và trở lại bình thường. Biden nhậm chức ngày 20/1, với rất nhiều thách thức cấp bách, như khôi phục nền kinh tế suy thoái vì đại dịch, khắc phục tình trạng chia rẽ sâu sắc trong xã hội Mỹ và lấy lại vị thế lãnh đạo toàn cầu của Washington, vốn bị suy yếu đáng kể dưới thời Donald Trump.

Chiến thắng của Biden, người cam kết chấm dứt chính sách “Nước Mỹ trên hết” thời Trump, đã tác động mạnh mẽ tới thái độ của Mỹ với thế giới cũng như cách nhìn của các đồng minh, đối tác, đối thủ với Mỹ. Trong năm đầu nhiệm kỳ Biden, Mỹ liên tục thể hiện vai trò “anh cả” dẫn dắt thế giới, chia sẻ vaccine với các nước nghèo hay đưa Mỹ trở lại Hiệp định Khí hậu Paris và thúc đẩy hàng loạt thỏa thuận, cam kết với đồng minh. Ông thể hiện thái độ cứng rắn với Trung Quốc, tăng cường thuyết phục các đối tác “cùng chí hướng” cùng ứng phó ảnh hưởng của Bắc Kinh.

Tuy nhiên, chiến dịch rút quân đầy hỗn loạn khỏi Afghanistan, Covid-19 vẫn hoành hành, và nền kinh tế phục hồi chậm chạp đã phủ bóng lên năm đầu nhiệm kỳ Biden, khiến tỷ lệ ủng hộ ông giảm kỷ lục. Dù vậy, Tổng thống Mỹ vẫn còn ba năm phía trước để hiện thực hóa những lời hứa và xây dựng di sản, nhằm “vượt qua thách thức, khôi phục linh hồn và đảm bảo tương lai nước Mỹ”, như lời ông khẳng định trong phát biểu nhậm chức.

3. Taliban kiểm soát Afghanistan

Một trong những quyết định gây tranh cãi nhất của Biden năm qua là rút toàn bộ lực lượng Mỹ khỏi Afghanistan hồi tháng 5. Sau khi Mỹ rút quân, Taliban tăng cường tấn công quân đội chính phủ với đà tiến như chẻ tre, lần lượt chiếm vùng nông thôn và tỉnh lỵ của Afghanistan chỉ trong hơn ba tháng, rồi tiến vào thủ đô Kabul ngày 15/8, kiểm soát toàn bộ đất nước và thành lập chính phủ lâm thời.

Đà tiến của Taliban được coi là một thất bại của Mỹ, vốn đã đổ gần 2.300 tỷ USD vào Afghanistan và đầu tư huấn luyện, trang bị cho một đội quân lớn nhưng không có tinh thần chiến đấu, dễ dàng thất bại trên chiến trường. Hình ảnh của quân đội Mỹ càng bị tổn hại nặng nề với chiến dịch di tản đầy hỗn loạn, cho thấy Washington dường như không có một chiến lược lâu dài với Afghanistan.

Sau khi kiểm soát Afghanistan, Taliban nỗ lực xây dựng hình ảnh ôn hòa hơn, nhưng vẫn áp dụng luật Hồi giáo Sharia, bị cáo buộc trả thù đối thủ cũ và không có những động thái rõ ràng trong bảo vệ quyền phụ nữ, khiến chính quyền của họ chưa được thế giới công nhận. Afghanistan rơi vào cảnh chật vật vì viện trợ bị cắt, hơn 9,5 tỷ USD tài sản ở nước ngoài bị phong tỏa. Liên Hợp Quốc cảnh báo tình thế bế tắc của Taliban có nguy cơ đẩy khoảng 14 triệu người Afghanistan vào nạn đói và quốc gia Trung Á trên bờ vực sụp đổ.

4. Thỏa thuận tàu ngầm hạt nhân AUKUS

Rút chân khỏi cuộc chiến dài nhất lịch sử tại Afghanistan, Mỹ dường như dồn nguồn lực tới châu Á trong nỗ lực cạnh tranh siêu cường với Trung Quốc. Mỹ, Anh và Australia ngày 16/9 bất ngờ công bố thỏa thuận liên minh ba bên mang tên AUKUS, trong đó có điều khoản đóng ít nhất 8 tàu ngầm chạy bằng năng lượng hạt nhân cho Canberra. Đây được coi là một phần trong kế hoạch của Mỹ nhằm chia sẻ công nghệ tàu ngầm hiện đại với đồng minh, duy trì ưu thế trong cuộc cạnh tranh dưới lòng biển với Trung Quốc.

AUKUS dường như gây sức ép lớn với Trung Quốc, khi nước này mô tả thỏa thuận là “mối đe dọa cực kỳ vô trách nhiệm” với ổn định trong khu vực, bày tỏ hoài nghi về cam kết không phổ biến hạt nhân của Australia. Giới chuyên gia cũng lo ngại AUKUS có thể đốt nóng cuộc đua vũ trang tại châu Á, khiến Trung Quốc hành động quyết liệt hơn ở khu vực Ấn Độ Dương - Thái Bình Dương vốn đã rất căng thẳng vì cạnh tranh siêu cường Mỹ - Trung.

Tuy nhiên, AUKUS cũng gây chia rẽ giữa các đồng minh của Mỹ, khi Australia hủy hợp đồng mua 12 tàu ngầm trị giá 65,9 tỷ USD của Pháp, khiến Paris tức giận gọi đó là hành động “phản bội”, “đâm sau lưng” và triệu đại sứ ở Australia, Mỹ về nước để phản đối. Giới quan sát cho rằng khi cạnh tranh siêu cường Mỹ - Trung tăng nhiệt, những bất đồng giữa các đồng minh của Mỹ về thái độ với Trung Quốc cũng sẽ càng lộ rõ.

5. Đảo chính quân sự Myanmar

Tình hình tại Đông Nam Á bất ngờ nóng lên từ ngày 1/2, khi quân đội Myanmar tiến hành đảo chính, lật đổ chính phủ dân cử, bắt cóc vấn nhà nước Aung San Suu Kyi, thành lập chính quyền quân sự. Động thái của quân đội Myanmar châm ngòi cho làn sóng biểu tình quy mô lớn trong nước, khiến hơn 1.100 người thiệt mạng khi binh sĩ dùng vũ lực trấn áp.

Chính quyền quân sự Myanmar cũng hứng chỉ trích quyết liệt của quốc tế. Mỹ, Anh, EU liên tục lên án cuộc đảo chính cũng như bạo lực với biểu tình ở Myanmar và áp đặt các lệnh trừng phạt với quan chức quân đội. Hội đồng Bảo An Liên Hợp Quốc thông qua tuyên bố chung về tình hình ở Myanmar, trong đó lên án bạo lực, ủng hộ tiến trình dân chủ và kêu gọi các bên đối thoại hòa bình. ASEAN hồi tháng 10 cũng lần đầu tiên thống nhất không mời lãnh đạo chính quyền quân sự Myanmar dự hội nghị thượng đỉnh.

Hỗn loạn còn đẩy Myanmar lún sâu vào khủng hoảng kinh tế và làm trầm trọng thêm tình hình Covid-19 trong nước, có thể khiến 25 triệu người sống trong cảnh nghèo đói vào năm tới, theo Chương trình Phát triển Liên Hợp Quốc. Tuy vậy, chính quyền quân sự Myanmar chưa có dấu hiệu nhượng bộ trước sức ép và lệnh trừng phạt từ phương Tây, cũng như nỗ lực của ASEAN nhằm thúc đẩy đối thoại tại quốc gia này.

6. Trung Quốc ra nghị quyết lịch sử

Trung Quốc trong năm qua tiếp tục đóng cửa với bên ngoài bằng chiến lược “Không Covid” và có những động thái củng cố quyền lực của Chủ tịch Tập Cận Bình trước thềm đại hội toàn quốc đảng Cộng sản Trung Quốc (CCP) vào năm sau. Hội nghị lần thứ 6 Ban Chấp hành Trung ương CCP ngày 11/11 thông qua văn kiện 36.000 chữ, là nghị quyết lịch sử thứ ba trong 100 năm thành lập của CCP, nâng vị thế của Chủ tịch Tập ngang hàng với các lãnh đạo Mao Trạch Đông và Đặng Tiểu Bình.

Nghị quyết “Những thành tựu chính và kinh nghiệm lịch sử trong cuộc đấu tranh trăm năm của đảng” có nội dung nổi bật nhất là đề cao vai trò lãnh đạo của ông Tập, khẳng định vị thế vững chắc của ông trong tương lai chính trị của đất nước, trong bối cảnh Trung Quốc đã xóa bỏ giới hạn nhiệm kỳ Chủ tịch.

Nghị quyết cũng được cho sẽ giúp tái khẳng định vị thế ngày càng tăng trên trường quốc tế của Bắc Kinh trong các lĩnh vực kinh tế, ngoại giao, quân sự, thúc đẩy Trung Quốc quyết đoán trên bình diện quốc tế và sẽ khiến cạnh tranh siêu cường với Mỹ trở nên quyết liệt hơn. Nhiều chuyên gia thậm chí đã nghĩ tới một kịch bản Chiến tranh Lạnh mới giữa hai nước, có thể tác động tới nhiều lĩnh vực toàn cầu, từ kinh tế, địa chính trị cho tới cuộc chiến chống biến đổi khí hậu.

7. Thủ tướng Angela Merkel rời chính trường

Trong lúc ông Tập dường như sẽ tiếp tục tại nhiệm sau đại hội toàn quốc đảng Cộng sản Trung Quốc năm 2022, một lãnh đạo kỳ cựu của châu Âu, người được xem

như một tượng đài đã dẫn dắt Đức và Liên minh châu Âu (EU) vượt qua nhiều sóng gió, lại rời chính trường. Bà Angela Merkel hôm 8/12 kết thúc 4 nhiệm kỳ dài tổng cộng 16 năm, nhường lại ghế Thủ tướng cho Olaf Scholz.

Trong kỷ nguyên hậu Merkel, Đức sẽ đối mặt nhiều vấn đề cấp bách như Covid-19 diễn biến phức tạp và cạnh tranh Mỹ - Trung ngày càng gay gắt. Tân Thủ tướng Đức Scholz có thể phải từ bỏ chính sách vừa gắn bó về chính trị với Mỹ, vừa gần gũi về kinh tế với Trung Quốc đã được duy trì trong 16 năm nhiệm kỳ của Merkel.

Thiếu vắng vai trò trung gian của Merkel, quan hệ giữa EU và Trung Quốc cũng được dự đoán sẽ trở nên căng thẳng hơn, trong bối cảnh làn sóng phản đối Trung Quốc đang bùng lên ở châu Âu. Tuy nhiên, nhiều người lại hy vọng sự ra đi của bà Merkel sẽ giúp tái cân bằng quyền lực trong EU. Nhiều người trẻ Đức cũng “khát” những thay đổi hậu Merkel vì cho rằng cách tiếp cận của bà đã cản trở tiến bộ trong nhiều vấn đề nổi cộm như chống biến đổi khí hậu, cuộc đua không gian mạng hay giải quyết khủng hoảng giàu nghèo.

8. Bạo loạn Đồi Capitol

Một trong những khoảnh khắc gây chấn động nhất năm 2021 là thời điểm đám đông ủng hộ Donald Trump xông vào Đồi Capitol trong lúc quốc hội Mỹ họp để chứng nhận chiến thắng trong cuộc bầu cử tổng thống 2020 của Joe Biden ngày 6/1. Vụ bạo loạn ngay trong nhà quốc hội khiến 5 người chết và gây thiệt hại hàng triệu USD, trật tự chỉ được vãn hồi sau khi Lầu Năm Góc triển khai vệ binh quốc gia ứng phó.

Cảnh tượng gây sốc cho cả thế giới, bởi đây là lần đầu tiên đám đông bạo lực tấn công vào biểu tượng của nền dân chủ Mỹ, trong khi Trump gần như không can thiệp. Phe Dân chủ tại Hạ viện sau đó tìm cách luận tội Trump, nhưng ông được Thượng viện tha bổng.

Hình ảnh của Mỹ bị ảnh hưởng nặng nề trên toàn thế giới sau vụ bạo loạn. Truyền thông Trung Quốc mỉa mai nền dân chủ Mỹ, trong khi các nước phương Tây gọi sự kiện là “ngày đáng xấu hổ của Mỹ” hay phơi bày “thách thức gay gắt nhất đối với chế độ dân chủ Mỹ từ sau Nội chiến”.

9. Tàu container mắc kẹt ở kênh đào Suez

Khi thế giới hứng chịu tình trạng đứt gãy nghiêm trọng trong chuỗi cung ứng toàn cầu, một sự cố hy hữu khác giáng thêm đòn vào dòng chảy thương mại quốc tế. Ever Given, một trong những tàu container lớn nhất thế giới với tổng trọng tải hơn 200.000 tấn, hôm 24/3 mắc cạn ở kênh đào Suez, bịt kín tuyến hàng hải quan trọng bậc nhất thế giới, khiến mọi hoạt động di chuyển qua kênh đào bị đình trệ trong gần một tuần. Đây là lần đầu tiên một con tàu làm tê liệt hoàn toàn kênh đào Suez suốt 6 ngày kể từ khi nó được đưa vào sử dụng năm 1869.

Cả thế giới lập tức cảm nhận được tác động từ sự cố với một con tàu, bởi 13% hoạt động thương mại và 10% hoạt động vận chuyển dầu đường biển trên toàn cầu đi qua kênh Suez, cửa ngõ cho dòng chảy hàng hóa giữa châu Âu và châu Á. Thương

mại toàn cầu được ước tính thiệt hại khoảng 6-10 tỷ USD trong một tuần Ever Given mắc kẹt, còn Ai Cập thất thu khoảng 12-14 triệu USD mỗi ngày.

Ever Given cuối cùng được giải cứu vào ngày 29/3, giúp kênh Suez hoạt động trở lại, nhưng sự cố đã phơi bày một trong những điểm yếu chí tử của hệ thống thương mại toàn cầu. Diễn đàn Kinh tế Thế giới (WEF) cảnh báo khi tàu chở hàng càng lớn và phức tạp, việc chúng phụ thuộc vào những tuyến đường biển nhỏ hẹp, được xây dựng từ cách đây rất lâu là một rủi ro rất lớn.

Nga đã tích cực quảng bá Tuyến đường Biển Bắc của nước này như một tuyến đường thay thế kênh đào Suez vốn tiềm ẩn nhiều rủi ro về hậu cần. Trong khi đó, Ai Cập xem xét mở rộng các đoạn kênh từ 250 m lên 400 m để tiếp tục tiếp nhận những tàu container khổng lồ có kích thước tương đương Ever Given và tránh thảm họa mắc kẹt lặp lại.

10. Lũ lụt bất thường ở Trung Quốc

Thế giới năm qua còn hứng chịu nhiều thiên tai, trong đó trận lũ ở Trịnh Châu, thủ phủ tỉnh Hà Nam của Trung Quốc, trong nửa cuối tháng 7 được coi là một trong những sự kiện bất thường và gây tác động nặng nề nhất. Thành phố Trịnh Châu khi đó hứng chịu đợt mưa “nghìn năm có một”, có ngày hơn 609 mm, gây ra đợt lũ lớn nhấn chìm ga tàu điện ngầm, đường cao tốc, khiến hơn 300 người thiệt mạng, gây thiệt hại 12,7 tỷ USD và ảnh hưởng đến vùng khai thác than ở Hà Nam, khiến hàng loạt mỏ phải đóng cửa vì bị ngập.

Đến tháng 10, lũ lụt lại tấn công Sơn Tây, thủ phủ than đá của Trung Quốc, gây ảnh hưởng đến 1,76 triệu người, khiến hàng chục người thiệt mạng và 60 mỏ than dừng hoạt động, làm trầm trọng cuộc khủng hoảng năng lượng của Trung Quốc, buộc nước này áp dụng biện pháp cắt điện diện rộng với hàng loạt nhà máy và hộ gia đình.

Giới chuyên gia đánh giá đợt mưa lũ cực đoan này là chỉ báo về điều kiện thời tiết khắc nghiệt mà Trung Quốc có thể phải đối mặt trong những thập kỷ tới, khi Trái Đất nóng lên làm không khí giữ lại nhiều hơi ẩm hơn và gây ra những trận mưa lớn hơn. Trung Quốc, nước đông dân nhất trên thế giới, với 1,4 tỷ người, hiện là quốc gia góp phần lớn nhất vào biến đổi khí hậu, chịu trách nhiệm cho khoảng 28% lượng khí thải CO2 làm nóng Trái Đất.

Không chỉ ở Trung Quốc, mưa lũ lớn năm nay cũng xảy ra ở Đức, Bỉ, Malaysia, trong khi siêu bão bất thường tấn công Philippines, cướp đi sinh mạng của hàng trăm người. Các chuyên gia đánh giá bão lũ dữ dội sẽ là một phần trong tương lai của thế giới, vì vậy các chính phủ cần phải có biện pháp thích ứng, đặc biệt chú trọng vào hệ thống cảnh báo sớm, cũng như chung tay xử lý tận gốc vấn đề là giảm khí thải carbon để hạn chế thiệt hại từ biến đổi khí hậu.

Theo VNexpress